

Eduskunnan tarkastusvaliokunta
Puheenjohtaja
Kansanedustaja
Outi Alanko-Kahiluoto

16.2.2021

Lasten ja nuorten perhehoidon kehittämispäällikkö
Anu Lehtosaari
Anu.Lehtosaari@perhehoitoliitto.fi
040 310 1443

Asia: Kuuleminen / Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019

LASTENSUOJELUN TOIMEKSIANTOSOPIMUSSUHTEISEN PERHEHOIDON OHJAUS JA VALVONTA

Toimeksiantosuhteisella perhehoidolla tarkoitetaan oman kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevan henkilön hoitamista yksityisessä perheessä perheenjäsenenä. Perhehoito voidaan järjestää myös hoidettavan kotona. Toimeksiantosuhteinen perhehoito on julkinen hallintotehtävä, jossa kunta tai kuntayhtymä siirtää huolettavan hoivan ja huolenpidon perhehoitajan tehtäväksi. Lasten ja nuorten perhehoitajia kutsutaan usein sijaisvanhemmiksi ja perhettä sijaisperheeksi.

Toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon valvonta on perhehoidon **lainmukaisuuden toteutumisen valvontaa** sekä perhehoitoon **sijoitetun lapsen tarpeisiin vastaavan hoidon ja huolenpidon toteutumisen valvontaa**. Perhehoidon valvonnasta vastaa sijoittava kunta tai kuntayhtymä sekä perhehoitoperheen asuinkunta ja aluehallintovirasto. Jos perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatusta todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, asiaan pyritään saamaan korjaus ohjauksen avulla. Jos muutos ei ole mahdollinen, toimeksiantosopimus on mahdollista purkaa.¹

Valvonta ja ohjaus ovat sekä lapsen että perhehoitajan oikeusturvan kannalta merkittäviä oikeuksia. Perhehoitajan vastuulla on olla itse aloitteellinen ja aktiivinen omien tietojensa ja taitojensa ylläpitämisessä. Perhehoidon valvonta on viranomaisen tehtävä, mutta yksityisellä palveluntuottajalla on oman toiminnan valvontavelvollisuus.

Perhehoidossa olevat lapset

Vuoden 2019 aikana kodin ulkopuolelle sijoitetuista 18 928 lapsesta ja nuoresta huostassa oli 11 178 lasta. Vuoden viimeisenä päivänä huostassa olleista lapsista (9 574) 57 prosenttia oli perhehoidossa. Lastensuojelulain mukaan lapsen läheisverkosto on kartoitettava ennen sijaishuoltopaikan valintaa. Perhehoitoon sijoitetuista lapsista (5 457) 14 prosenttia (765) oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. Määrä on pysynyt samalla tasolla verrattuna edelliseen vuoteen.²

¹ Lastensuojelulaki 79§, perhehoitolaki 22§

² Terveystieteiden tutkimuskeskuksen lastensuojelun tilastot 2019

Perheisiin sijoitettujen määrä on kasvanut kahdeksan prosenttia vuodesta 2011 vuoteen 2019. Kunnilla oli vuonna 2019 toimeksiantosopimus 4 871 perheen kanssa. Näistä 979 perhettä (20,1 prosenttia) oli lapsen läheis- tai sukulaisperhe vuonna 2019.³

Sosiaalityöntekijöiden saatavuus, vaihtuvuus ja erityisosaaminen

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden puute ja vaihtuvuus on Suomessa tunnistettu ongelma. Perhehoidon sosiaalityö vaatii erityisosaamista. Sosiaalityö on muutostyötä laajassa yhteistyöverkostossa; erityisosaamista ei synny ilman tarvittavaa aikaresurssia ja mahdollisuutta perehtyä lapsen ja hänen perheidensä tilanteeseen.

Sosiaalityöntekijän vaihtuvuus vaikuttaa sijoitetun lapsen prosessiin, eikä suunnitelmallinen sosiaalityö toteudu. Se asettaa myös perhehoitajat arjessa alttiiksi tilanteille, joissa heillä on riski ylittää toimivaltansa, esimerkiksi käyttää päätösvaltaa tilanteissa, joissa se kuuluisi sosiaalityöntekijälle.

Perhehoitoon sijoitetulla lapsella on oikeus tuntea sosiaalityöntekijänsä, joka päättää lasta koskevista asioista. Onnistunut valvonta on mahdollista luottamuksellisessa, pysyvässä ihmissuhteessa, jossa sosiaalityöntekijä on perehtynyt lapsen ja hänen perheidensä tilanteeseen.

Sosiaalityöntekijän aika ja vuorovaikutus sijaisperheen jäsenten kanssa on tärkeä perhehoidon valvonnan menetelmä. Sosiaalityöntekijät kokevat, että aikaa tähän on ollut liian vähän. Suurta merkitystä on lisäksi kunnan perhehoidon organisoinnilla, kuten valvonnan rakenteilla, sosiaalityöntekijän valvontaan liittyvän työnkuvan sisällön selkeydellä ja sosiaalityöntekijän saamalla valvontaan liittyvällä perehdytyksellä. Mitä parempi perehdytys ja aikaresurssi, sitä sujuvammaksi sosiaalityöntekijät kokevat tuen ja kontrollin yhdistämisen työskentelyssä sijaisperheiden kanssa ja sitä helpompi heidän on ottaa vaikeaksi kokemiaan aiheita esille.⁴

Asiakasmitoitus on yksi tekijä, jolla voidaan vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden pysyvyyteen sekä asiakasta kohden käytettävään aikaan ja erityisosaamisen hankkimiseen.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa⁵ lastensuojelun vähimmäishenkilöstömitoitusta kiristetään asteittain siten, että mitoitus on 35 asiakasta vuonna 2022 ja 30 vuonna 2024. Suunta on kauan odotettu ja oikea, sillä asiakasmäärän rajausta lisää konkreettisesti sosiaalityöntekijöiden käytettävissä olevaa aikaa asiakasta kohden.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksesta säätäminen 25 lasta sosiaalityöntekijää kohden. Ehdotus perustuu sosiaalityöntekijöiden itsensä tekemään arvioon riittävästä

³ Terveiden- ja hyvinvoinninlaitoksen lastensuojelun tilastot 2019

⁴ Säisänen, Laura. Kysy ja kuuntele – Perhehoidon valvonta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 20.8.2020.
<https://www.youtube.com/watch?v=JwiRIK3dWOk&feature=youtu.be>

⁵ Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, s. 148

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

asiakasmitoituksesta (vrt. mm. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi⁶).

Perhehoidon toimintaohje

Perhehoidon toimintaohje on hallinnollinen päätös siitä, kuinka perhehoitoa kunnan tai kuntayhtymän alueella järjestetään. Siinä kuvataan, miten kunta tai kuntayhtymä lakien ja laadittujen sopimusten pohjalta toteuttaa, ohjaa ja valvoo perhehoitoa.

Toimintaohje on keskeinen osa perhehoitolain toimeenpanoa, sen soveltamista käytäntöön. Toimintaohje määrittää perhehoidon järjestämisen tavat, yhdenmukaistaa toimintakäytäntöjä ja varmistaa perhehoidon suunnitelmallisuutta ja ennakoitavuutta. Toimintaohje on osa perhehoidon laadunvarmistusta, ja sen avulla varmistetaan hyvän perhehoidon toteutuminen. Vaikka toimintaohje on hyvä väline laadukkaan perhehoidon toteuttamiseksi, se ei ole lakisääteinen eikä se ole kaikilla kuntatoimijoilla käytössä.

Kuinka perhehoidon toimintaohjeet toimivat valvonnan tukena?

Kaikilla perhehoitoa järjestävillä kunnilla tai kuntayhtymillä ei ole perhehoidon toimintaohjetta tai se on yleinen eikä se siksi vastaa täysin tarkoitustaan.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Kansallinen ohjaus THL:stä valmistumassa olevien suositusten ("Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen. Suositukset perhehoidon toimintaohjeiden sisällöiksi.") käyttöönottamiseksi kunnissa ja kuntayhtymissä.
2. "Lastensuojelun perhehoidon järjestäminen. Suositukset perhehoidon toimintaohjeiden sisällöiksi" -suositusten jatkuva kehittäminen, ja täydentäminen esimerkiksi lyhytaikaisen perhehoidon osalta.
3. Kansallinen ohjaus perhehoidon sosiaalityön laatukriteereiden sisällyttämiseksi perhehoidon toimintaohjeisiin muun muassa siten, että ne sisältävät ohjeet siitä, kuinka nopeasti lasten, vanhempien ja perhehoitajien yhteydenottoihin on vastattava, ja että toimintaohjeeseen mallinnetaan koko perheen huomioiva perhehoidon ohjaus ja valvonta perhehoidon eri vaiheisiin.
4. Perhehoidon alueellinen järjestäminen, jotta perhehoidon toimintaohjeiden laadukkaaseen tekemiseen on mahdollista resursoida riittävästi osaamista ja aikaa. Samalla toimintaohjeiden määrä vähenee ja perhehoidon järjestäminen yhdenvertaistuu.

Perhehoitajan osaaminen lapsen oikeuksien vahvistajana

Lapsen osallisuuden ja oikeuksia vahvistamisen edistämiseksi tehdään Suomessa hyvää työtä. Lapsen osallisuus ja lapsen oikeuksien toteutuminen perhehoidossa on erityinen haaste. Perhehoitoon sijoitettu lapsi on perhehoidon erityisyyden takia valvonnan saralla haavoittuvammassa asemassa, sillä häntä hoitaa tavanomaisesti usean aikuisen sijaan yksi tai kaksi perhehoitajaa. Näin ollen

⁶ Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2019): Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Loppuraportti
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf

perhehoidossa korostuu lapsen tietous omista oikeuksistaan ja toimintakyky oikeusturvakeinojen käyttämiseen sekä suhde hänen asioistansa vastaavaan sosiaalityöntekijään.

Vaikka perhehoitoon sijoitettujen lasten oikeudet näyttävät toteutuvan paremmin kuin laitoshoidossa elävien lasten oikeudet, vain 63 prosenttia heistä on THL:n selvityksen mukaan tyytyväisiä asumiseensa sijaisperheessä. Lisäksi perhehoidossakin elävät lapset ja nuoret voivat joutua kaltoinkohdeuiksi niin biologisten vanhempien, äiti- ja isäpuolten kuin perhehoitajien taholta.⁷

Perhehoitaja on lapsen arjessa ensiarvoisen tärkeässä asemassa lapsen oikeuksien toteutumisen vahvistajana. Perhehoitajalla ei aina kuitenkaan ole välineitä tunnistaa lapsen osallisuuden paikkoja osana lapsen sijaishuollon prosessia, ja sen vuoksi heidän voi olla vaikea vahvistaa lasta osallistumaan omassa asiassaan. Perhehoitaja voi tarvita tähän tukea.

Lapsen osallisuuden vahvistamisella on myös sensitiivinen puolensa. Perhehoitajan vahvistaessa lapsen ja nuoren osallisuutta hän asettuu mahdollisesti alttiiksi sille, että tukemalla osallisuutta voi samalla edesauttaa ristiriitaisia tilanteita perhehoidossa (muun muassa sosiaalityöntekijällä tai sijaishuoltopaikan muutoksen hakemisella uhkailu). Näissä tilanteissa tarvitaan erityistä osaamista niin perhehoitajalta kuin lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä, mutta myös avointa yhteistyötä.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Kansallinen ohjaus osaamisen vahvistamiseen esimerkiksi kansallisen perhehoitajille ja perhehoidon järjestäjille suunnattuun lapsen oikeuksien vahvistamiseen valmentavan koulutuksen avulla.

Erityispiirteitä valvonnassa ennen perhehoidon käynnistymistä

Kunnan on varmistettava, että perhehoitajaksi hyväksytty henkilö on koulutuksensa, kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopiva antamaan perhehoitoa.⁸ Lakisääteinen ennakovalmennus taustaselvityksineen on yksi tärkeä osa valvontaa ennen perhehoidon alkamista.

Kotikunnalta pyydettävien lausuntojen lisäksi lastensuojelun perhehoidossa on tavanomaista pyytää perhehoitajaksi aikovalta, että hän toimittaa ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä poliisilta otteen poliisirekisteristä. Myös pyyntö toimittaa lääkärintodistus perhehoitajaksi aikovan terveydentilasta ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä on tavanomaista. Lääkärin arviolla pyritään varmistamaan, että perhehoitaja on myös terveytensä puolesta tehtävänsä sopiva.⁹ Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä kunnan tai kuntayhtymän pitää pyytää alaikäisten lasten perhehoitajilta nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä.¹⁰

Myös perhekodin olosuhteiden tarkoituksenmukaisuuden varmistaminen kuuluu ennen perhehoidon alkamista tapahtuvaan valvontaan ja ohjaukseen. Kun harkitaan perhekodin sopivuutta, erityistä huomiota on kiinnitettävä perhekodin ihmissuhteisiin sekä perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan tarpeisiin tämän etujen

⁷ Ikonen Riikka, Eriksson Pia, Heino Tarja. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. Työpäperi 35/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140595>

⁸ Perhehoitolaki 6§, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 20 §

⁹ Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 16§ ja 20§

¹⁰ Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 5§

mukaisesti. Valvontaan kuuluu myös sen selvittäminen, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan ja voiko sijoitettava saada perhekodin muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman. Perhekodin täytyy olla myös rakenteiltaan, tiloiltaan ja varusteiltaan siellä annettavalle perhehoidolle sopiva.¹¹

Miten valvonta ennen perhehoidon käynnistymistä on onnistunut?

Perhehoitoliiton näkemyksen mukaan valvonta ennen perhehoidon käynnistymistä toteutuu Suomessa pääosin hyvin.

Puutteita on perhehoitajuutta harkitsevan tietojen tarkistamisen tavoissa. Muun muassa tietopyynnöt saattavat olla ajallisesti rajaamattomia, pyydettyä sisältöä ei ole yksilöity tai ennen lapsen sijoitusta pyydettyäksi tarkoitettuja tietoja, kuten poliisirekisterin otetta, pyydetään jo ennen valmennusta.

Pula perhehoitajuutta harkitsevista ja valmennukseen hakeutuvista perheistä on totta eri puolilla Suomea. Tarvitaan valmennettujen perhehoitajien reserviä, jotta jokaiselle lapselle löytyy parhaiten hänen tarpeisiinsa vastaava sijaisperhe ja vältetään tarpeettomilta sijaishuoltopaikan muutoksilta.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Kansallinen ohjaus, joka huomioi perhehoitajan tietosuojan sekä tehtävän vaatimien tietojen tarkistamisen oikeissa kohdissa ennakkovalmennuksen ja lapsen sijoittamisen prosessia.
2. Perhehoidon järjestäminen alueellisesti, jolloin sijaisperheiden rekrytoinnin, valmentamisen ja valvonnan erityisosaaminen olisi alueen kuntien käytössä sen sijaan, että jokainen kunta toimii ja hankkii osaamista itsenäisesti.
3. Perhehoidon alueellinen järjestäminen mahdollistaa perhehoitajien rekrytoinnin ja valmentamisen nykyistä resurssitehokkaammin. Todennäköisesti se varmistaisi valmennettujen sijaisperheiden riittävyyttä, jolloin yhä useammalla lapsella olisi mahdollisuus päästä hänen tarpeisiinsa vastaavaan, valmennettuun ja tehtävänsä valmistautuneeseen sijaisperheeseen.

Perhehoidon aikaisen valvonnan erityispiirteitä

Valvonta ja ohjaus perhehoidon aikana tarkoittavat perhehoidossa olevan lapsen asioista huolehtimista sekä perhehoitajan ja hänen perheensä ohjausta, neuvontaa ja tukea.

Perhehoidon aikaisella tuella voidaan ennaltaehkäistä epäkohtien syntymistä ja varmistaa hoidettavan tarpeisiin vastaavaa perhehoitoa. Hyvä, suunnitelmallinen tuki perustuu perhehoitajan valmiuksiin ja hoidettavan tarpeisiin sekä huomioi koko perhehoitoperheen. Suunnitelma tuesta on tehty yhdessä, ja se on kirjattu toimeksiantosopimukseen tai sen liitteeksi. Suunnitelmassa voi olla kuvattuna organisaation yleinen, kaikille perhehoitajille tarkoitettu tuki sekä ne erityiset tuet, jotka vastaavat juuri kyseisen perhehoitajan ja hänen hoidettavansa tarpeisiin.

Perhehoitajan ja työntekijän ohjauskeskustelu voi koskea esimerkiksi arjen erityistilanteita ja niiden ratkaisuja. Koko perheen kanssa keskusteltaessa saadaan ensi käden tietoa siitä, miten perheen ihmissuhteet tukevat tai haastavat perhehoidon tarkoituksen toteutumista.

¹¹ Perhehoitolaki 5 §

Lastensuojelun perhehoidossa haastavista kasvatustilanteista, esimerkiksi maltin menetyksistä, puhelimen käytöstä tai päihdekokeiluista, on tärkeä keskustella ja tehdä hoito- ja kasvatussuunnitelma yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Näin perhehoitoa valvova viranomainen voi yhdessä perhehoitajan kanssa varmistua paitsi hyvästä hoidosta myös siitä, ettei perhehoidossa käytetä lastensuojelulain tarkoittamia, laitoshoidossa käytössä olevia rajoitustoimenpiteitä tai yhteydenpidon rajoittamista ilman viranomaispäättöstä.

Sijoituksen aikaista valvontaa toteutetaan suunnitelmallisella yhteydenpidolla ja kotikäynneillä sekä tehtäessä asiakas- ja palvelusuunnitelmaa. Pysyvät, luottamukselliset suhteet perhehoitoperheen ja työntekijän välillä mahdollistavat sijoituksen aikaista valvontaa. Hyvin tuettu perhehoitaja on myös parhaiten valvottu perhehoitaja.

Miten valvonta perhehoidon aikana on onnistunut?

Perhehoitoliiton näkemyksen mukaan perhehoidon valvonta ei ole riittävää. Ohjaus on paikoin olematonta, ja yhteydenpito voi olla yksisuuntaista perhehoitajalta sosiaalityöntekijälle. On liian tavallista, että perhehoitaja ei saa sosiaalityöntekijään yhteyttä puhelimitse ja lähestyy tätä sitten sähköpostitse saamatta vastausta, tai vastaus tulee vasta viikkojen kuluttua. Jotta voitaisiin puhua ohjauksesta ja valvonnasta, perhehoitajien, lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden ja perhehoitajan vastuutyöntekijöiden tulisi voida olla vuorovaikutuksessa keskenään säännöllisesti ja viivytystä. Samalla lapsen mahdollisuuksia olla oma-aloitteisesti yhteydessä sosiaalityöntekijäänsä tulee vahvistaa olennaisesti.

Perhehoitajien tuki ei toteudu suunnitelmallisesti ja vastaa usein yleisiin perhehoitajien tuen ja koulutuksen tarpeisiin. Lapsen tarpeista ja perhehoitajien valmiuksista nousevat yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaamisessa on valtakunnallisesti suuria eroja.

Jotta perhehoidossa olevan lapsen hyvä hoito ja sijoituksen tavoitteiden toteutuminen voidaan varmistaa, on kiinnitettävä huomiota koko sijaisperheeseen ja sijaisperheen ihmissuhteisiin. Nykytilanteessa ohjaus ja valvonta, silloin kun sitä on, kohdistuu pääasiassa perhehoitajiin tai pahimmillaan vain siihen perhehoitajaan, joka perheessä huolehtii yhteydenpidosta sosiaalitoimen kanssa.

Perhehoitajat eivät saa riittävästi tukea haastaviin kasvatustilanteisiin. Hoito- ja kasvatussuunnitelmia ei tehdä. On hyvä muistaa, että toimeksiantosopimussuhteinen perhehoitaja ei usein ole, eikä hänen tarvitse olla sosiaalialan ammattilainen. Konkreettinen suunnitelma tukisi perhehoitajaa vaativassa kasvatustehtävässä ja vahvistaisi hänen oikeusturvaansa julkisen hallintotehtävän hoitajana. Sosiaalityöntekijälle se olisi merkittävä toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon ohjauksen ja valvonnan väline niin perhehoidon tarkoituksen toteutumisen kuin sen lainmukaisuuden valvonnassa.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Kansallinen ohjaus seuraavien valvontaa vahvistavien toimenpiteiden toteutumiseksi:
 - Sijaisperhettä on tavattava henkilökohtaisesti vähintään neljä kertaa vuodessa.
 - Vanhempien ja perhehoitajien kanssa on keskusteltava vähintään kaksi kertaa vuodessa asiakassuunnitelmaneuvoittelun lisäksi.
 - Sijaisperheen tilanteeseen on perehdyttävä ennakolta, jotta jokainen tapaaminen ei ole tutustuminen perheen tilanteeseen vaan työskentely voi syventyä.
 - Konkreettiset suunnitelmat, joihin kuuluu tarvittavien palvelujen järjestäminen ja joiden toteutumista tarkastellaan sovituksi.

- Lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille ja perheen vastuutyöntekijöille sekä muille perheiden kanssa työskenteleville järjestetään jatkuvaa vuorovaikutusosaamisen kehittämiseen tähtäävää koulutusta.
 - Perhehoitolain 15 § mukainen koulutus ja tuki siten, että jokaiselle sijaisperheelle on tarjolla säännöllistä täydennyskoulutusta sekä yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa koulutusta, jolla myös ennaltaehkäistään ongelmien syntymistä.
2. Kansallinen ohjaus, jotta valvonta kohdistuisi seuraaviin kysymyksiin:
 - Toteutuvatko lapsen oikeudet jokaisen perheessä elävän lapsen kohdalla riippumatta siitä, mistä kunnasta heidät on perheeseen sijoitettu tai ovatko he perhehoitajien huollossa olevia lapsia?
 - Toteutuuko perhehoitoon sijoittamisen tarkoitus jokaisen sijoitetun lapsen kohdalla?
 - Saako lapsi ja perhe riittävästi tukea?
 - Tarvitsevatko sisarusuhteet sijaisperheessä tai syntymäperheessä vahvistamista?
 - Onko lapsella henkinen lupa olla kiintynyt kaikkiin vanhempiinsa?
 3. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksen täsmentäminen lastensuojelulain perusteluissa perhehoidon osalta siten, että suunnitelman tarkoituksena on myös ennakoida haastavia kasvatustilanteita ja laatia lapsen etu huomioiden yksilöllisesti arvioitu toimintasuunnitelma ennakoitavissa oleviin haastaviin kasvatustilanteisiin ja siten ennaltaehkäistä tilanteita, joissa on riski toimia lapsen perus- ja ihmisoikeuksien vastaisesti. Suunnitelman laatimisen vastuu on sosiaalityöntekijän, mutta se laaditaan yhdessä perhehoitajan ja tarvittaessa muiden henkilöiden kanssa.

Perhehoitoliiton, perhehoitajista koostuvan kehittämis- ja vaikuttamisryhmän ja sijaisvanhempien verkoston laatiman yksityiskohtaisia kehittämisohdotuksia sisältävän kannanoton koko perheen huomioivasta valvonnasta on luettavissa Perhehoitoliiton sivuilla:

https://www.perhehoitoliitto.fi/uutishuone/tiedotteet_ja_uutiset/perhehoitoliitto_esittaa_keinoja_koko_perheen_huomioivan_perhehoidon_ohjauksen_ja_valvonnan_vahvistamiseksi.6989.news

Epäkohtaan puuttuva valvonnan erityispiirteitä

Epäkohtaan puuttuva valvonta kohdentuu perhehoidossa esiin nousseeseen huoleen. Epäkohta voi tulla esiin esimerkiksi työntekijän ja perhehoitajan yhteydenpidon yhteydessä. Huolen voi ilmaista lapsi tai hänen läheisensä tai joku muu perhehoitoperheen jäsen, tai se voi tulla esiin yhteistyökumppaneiden taholta. Huolenilmaisun välineitä on muun muassa lastensuojeluilmoitus.

Huolenilmaisu selvitetään yhdessä asianosaisten kanssa. Sekä sijoittavalla kunnalla että sijaintikunnalla on oikeus perustellusta syystä tarkistaa perhehoitotoiminta sekä siihen käytetyt tilat perhehoidossa olevan henkilön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Työntekijä ohjaa todettujen puutteiden korjaamisessa sovituissa määräajassa. Toimeksiantosopimus puretaan, mikäli puutteet ovat sellaisia, ettei niitä ole mahdollista korjata tai perhehoitaja ei niitä korjaa.¹²

Kuinka epäkohtaan puuttuvassa valvonnassa on onnistuttu?

Perhehoitoliiton näkemyksen mukaan epäkohtaan puuttuvassa valvonta ei toteudu oikea-aikaisesti ja se on paikoitellen sattumanvaraista. Osa puutteista kulminoituu sosiaalityöntekijöiden puutteeseen, vaihtuvuuteen ja erityisosaamisen puutteeseen sekä perhehoidon toimintaohjeen puuttumiseen. Näiden toimenpide-ehdotukset on koottu myös omien otsikoiden alle

¹² Perhehoitolaki 22§

Puutteita on epäkohtaan puuttuvan valvonnan prosessin mallintamisessa, ja prosessi tai prosessissa arvioitavat asiat on kirjattu esimerkiksi toimintaohjeeseen vain harvoin. Perhehoitajien kuvaamina prosessit ovat ajallisesti määrittelemättömiä ja niitä leimaa avoimuuden ja selkeyden puute.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

- Kansallinen ohjaus epäkohtaan puuttuvan valvonnan mallintamiseen perhehoidon toimintaohjeeksi ja sitä syventäväksi viranomaisen työohjeeksi
- Alueelliset perhehoidon valvontaan erikoistuneet tahot, joilta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olisi mahdollista saada matalalla kynnyksellä konsultaatioapua vaikeissa valvontatilanteissa
- Kansallinen ohjaus siihen, että koko perhe saa riittävän tuen valvontatilanteissa ja kaikkien lasten hyvä hoito varmistuu

Omavalvonta

Omavalvonta perhehoitoa järjestettäessä on sattumavaraista, eikä siitä juuri käydä keskustelua.

Toimenpide-ehdotukset puutteiden korjaamiseksi

1. Toimeksiantosopimussuhteisen perhehoidon järjestämisen omavalvonta ja sen sisältö ja käytännön toteuttamisen arjen sosiaalityössä vaativat selvittämistä ja kansallista ohjausta.

Perhehoitoliitto ry on valtakunnallinen, toimeksiantosuhteisen perhehoidon asiantuntijajärjestö, joka vaikuttaa, viestii, neuvoa ja kouluttaa perhehoitoon liittyvissä asioissa sekä tukee perhehoitajia ja perhehoidossa hoidettavia lapsia ja aikuisia. Liitto tekee yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa sekä toimii kansainvälisissä verkostoissa perhehoidon kehittämiseksi.